

INFORME:
ALTERNATIVES A
L'ANTICOOPERACIÓ

**Iniciatives contra
l'empobriment
dels pobles**

—col·lectiu—
RETS

Autors

RETS i Observatori del Deute i la Globalització

Publicat per RETS a Febrer de 2017

www.collectiurets.wordpress.com

info.rets@riseup.net

Amb el suport de

Continguts

- 04   Introducció

- 04   Una altra economia o “l'economia que necessitem”
- 05   L'Economia Social i l'Economia Solidària

- 06   Iniciatives contra l'empobriment dels pobles
- 07   Una economia no financiaritzada
- 08   Enfrontar-se al poder polític de les grans empreses
- 10   Lluites per un model alimentari just i sostenible
- 12   Sindicalisme i lluita obrera en la globalització
- 14   Estudi de cas: L'Economia Solidària a l'Amèrica Llatina

- 17   A mode de conclusió

1. Introducció

A causa de la gran diversitat de mecanismes que utilitzen les empreses transnacionals per fer valer els seus interessos, les lluites contra el poder corporatiu també són àmplies i diverses. A més de les lluites destinades a enfrontar els poders econòmics, també hi ha propostes i iniciatives en el pla polític, que intenten atacar els vincles de les empreses transnacionals amb les institucions públiques.

Així mateix, les propostes destinades a construir models polítics diferents també cobreixen un ampli ventall, en el qual figuren des de les lluites per recuperar la democràcia, fins a les diferents formes d'autoorganització, passant per les propostes de transformació de les institucions. Totes aquestes iniciatives, en la seva pluralitat, suposen espais de lluita contra el segrest de les institucions públiques per part del gran capital. A més s'enfronten el pensament únic, que pretén instaurar les polítiques neoliberals com a única alternativa, en benefici dels interessos privats.

El següent informe fa un breu repàs a aquelles experiències que s'estan donant a dia d'avui arreu del món, per construir una alternativa al sistema capitalista i crear contrapoders que enfronten el poder corporatiu. En la primera part, d'aquest article es tracta de diferenciar que és Economia Social del que és Economia Solidària. En la segona part, s'estudien alguns exemples de pràctiques que s'estan donant al segle XXI, i que ens permeten comprovar com l'Economia Solidària és una realitat amb diferents formes de desenvolupar-se.

2. Un altra economia o «l'economia que necessitem»

“Davant de la subordinació de la societat als interessos de l'oligarquia financera i a l'abandonament progressiu per part de les administracions públiques, existeixen persones i grups que decideixen generar iniciatives socioeconòmiques per a satisfer les seves pròpies necessitats bàsiques. Aquestes iniciatives esbossen el que podria ser l'altra economia.” Jordi Garcia Jané.

El mercat capitalista ens ha conduït a una crisi econòmica i de valors, a la pèrdua flagrant de drets i a la destrucció de la natura i el medi ambient, però hi ha **pràctiques econòmiques d'apropiació, transformació, distribució, comercialització, consum i finances, que funcionen sota criteris ètics, democràtics, ecològics i solidaris**. Són pràctiques de mercat, no capitalista sinó social, que s'articulen sobre els diferents eixos del cicle econòmic, i es regeixen per models de governança equitatius,

democràtics i participatius. Són pràctiques d'Economia Social i Solidària.

L'Economia Social i l'Economia Solidària

L'Economia Social s'entén com un "tercer sector" de l'economia, complementari al "primer sector" (privat, amb fins de lucre) i al "segon sector" (públic, planificat). Les entitats del "tercer sector" s'organitzen en forma col·lectiva i s'orienten al voltant d'objectius socials que són prioritzats per sobre dels beneficis econòmics o del rendiment del capital. El seu principal objectiu no és maximitzar beneficis sinó aconseguir objectius socials, el que no exclou obtenir beneficis per a la reinversió en el projecte social. Els defensors de l'economia social empenyen perquè se li concedeixi la mateixa legitimitat que als sectors públic i privat, amb un nivell corresponent de suport en matèria de recursos i polítiques públiques.

En el cas espanyol, tal com recull l'article 4. de la Llei 5/2011 d'economia social, són organitzacions d'economia social aquelles que actuen en base als següents principis (resumits):

- la gestió autònoma, transparent, democràtica i participativa;
- l'aplicació dels resultats obtinguts de l'activitat econòmica principalment en funció del treball aportat i servei o activitat realitzada per les sòcies i socis o pels seus membres i, si escau, a la fi social objecte de l'entitat;
- la promoció de la solidaritat interna i amb la societat;
- la independència respecte als poders públics.

Segons la Llei, formen part de l'economia social les cooperatives, les mutualitats, les fundacions i les associacions que duguin a terme activitat econòmica, les societats laborals, les empreses d'inserció, els centres especials d'ocupació, les confraries de pescadors, les societats agràries de transformació i qualsevol entitat que es regeixi pels anteriors principis orientadors.

L'Economia Solidària², en canvi, aspira a transformar de manera holística el sistema social i econòmic, proposant un paradigma alternatiu de desenvolupament. Persegueix una transformació del sistema econòmic capitalista neoliberal, cap a un sistema que situï a les persones i al medi ambient en el seu centre, proposant una agenda de canvi sistèmic, transformador i postcapitalista. L'Economia Solidària com a sistema econòmic alternatiu inclou propostes dels tres sectors (privat, públic i tercer

---

1 "Visión global de la economía social solidaria: convergencias y contrastes en los conceptos, definiciones y marcos conceptuales", Red Intercontinental de Promoción de la Economía Social Solidaria, Febrero de 2015

2 *Cit. prev. 1*

sector) i incorpora també l'economia informal, l'economia d'autoajuda, l'economia familiar i el voluntariat.

El que distingeix el moviment que promou l'Economia Solidària de molts altres moviments pel canvi social (i fins i tot de moviments revolucionaris del passat) és el seu caràcter pluralista, evitant la creença en un sol camí correcte. Mentre que l'Economia Solidària és un moviment que, des de la praxi, promou un nou paradigma socioeconòmic, l'Economia Social es refereix a un sector que pot o no, depenent dels actors, ser part d'una agenda de transformació postcapitalista .

Parlar d'Economia Social i Solidària és anar un pas més enllà i incloure totes aquelles pràctiques econòmiques (formals i informals), que tenen com a objectiu la satisfacció de necessitats per sobre de la maximització del benefici del capital invertit, que s'organitzen de forma democràtica, que actuen amb compromís social i ambiental, i tenen **vocació de transformació social**.

Es tracta d'una visió més holística i transformadora de l'economia que: d'una banda, exigeix un grau de compromís ètic, democràtic, ecològic i solidari més elevat a les organitzacions clàssiques (o regulades) de l'Economia Social; per una altra, pren en compte comportaments individuals i organitzatius com la venda de productes comerç just, les finances ètiques, el treball autònom responsable, la compra pública responsable, els pressupostos participatius, la gestió de béns comuns, el consum responsable, etc.; i inclou també, activitats informals com els grups de consum agroecològic, el treball i el consum col·laboratiu (especialment en entorn Internet), el moviment de programari lliure, les monedes socials, els bancs del temps, les economies comunitàries, **els horts comunitaris i/o socials, les xarxes d'intercanvi entre particulars, etc.**

L'EcSS és, alhora, una proposta política de transformació social, un sistema econòmic alternatiu i un moviment que promou aquesta alteritat; però si alguna cosa distingeix especialment l'ESS és que es basa en pràctiques concretes (algunes d'elles amb llarga tradició) i es construeix de baix a dalt, del concret a la teoria, del que és local al global.

3. Iniciatives contra l'empobriment dels pobles

És per totes aquestes raons que des d'una visió anticapitalista sembla adient substituir el sistema per un altre, realment democràtic i sostenible. Un sistema econòmic, polític i social que ha de tenir en la seva centralitat assolir un adequat grau de benestar per a tots els éssers humans de forma radicalment sostenible, és a dir,

garantint aquest mateix nivell de benestar per a les generacions futures. És en aquesta línia on situem les autores d'aquest informe les següents pràctiques.

Una economia no financiaritzada

La financiarització de l'economia mundial és l'origen de l'actual crisi econòmica que ha commocionat el món des del 2008. La crisi desencadenada per les hipoteques *subprime* als EE. UU. i la seva extensió per tot el món ha provocat el patiment de milions de persones per l'augment de l'atur, els desnonaments i l'atac definitiu a l'Estat del Benestar (Col·lectiu RETS, 2013; George, 2010). És més, podem dir que estem davant una nova era en la qual el capitalisme s'ha orientat cap a l'especulació més que a la producció e inversió real.

Ecologistes en Acció proposava ja l'any 2009 les següents mesures: posar límits a la creació de diners lligant la moneda a valors físics; implantar un sistema de canvis fixes per a les divises; limitar el moviment internacional de capital mitjançant, per exemple, la taxa Tobin; regular i fer més transparents les operacions dels mercats amb l'obertura dels seus llibres al públic; prohibir als bancs prestar diners per sobre dels depòsits que tenen i sotmetre la banca a control públic i democràtic, forçant-la així a actuar sota criteris d'equitat, solidaritat i sostenibilitat³. És a dir, es proposa donar marxa enrere a la desregulació financera de les dècades preferents.

Per la seva part, també economistes com Costas Lapavitsas s'han mostrat a favor d'un canvi de sistema econòmic. La idea seria fer fluir el crèdit cap a les empreses no financeres i les famílies sota la condició de tornar els préstecs de manera regular i sota una taxa d'interès determinades i públiques que podrien variar en funció dels objectius de la política social a seguir. No obstant, Lapavitsas és conscient que el món ha canviat molt des de l'època daurada del keynesianisme i és per això que aposta per la necessitat de buscar noves maneres de proveir serveis públics incorporant pràctiques comunals i democràtiques.

És aquí on creiem que poden entrar iniciatives com Coop57, una cooperativa de serveis financers orientada al cooperativisme de treball associat i ampliant posteriorment la seva acció cap a l'economia social i solidària. La importància d'iniciatives financeres d'aquest tipus, si bé poden considerar-se com de baixa densitat si les comparem amb la gran banca, són fonamentals per la desfinanciarització de l'economia de la qual aquí estem tractant. Els seus principis ètics i el seu funcionament intern, trenquen de manera clara amb una de les

³ Vegi's la pàgina web de l'ONG Ecologistes en Acció <http://www.ecologistasenaccion.org.es/spip.php?article12530> Visitada el 23 de març del 2015

dinàmiques més esteses en la gran banca i les caixes d'estalvis en els últims anys. És a dir, estan enfocades a la producció de beneficis per a tota la societat i no a l'extracció de rendes de la ciutadania. Són transparents en la seva manera de fer i en el seu ADN està la participació directa dels implicats en les seves activitats. Diferències que són notables si es comparen amb l'estafa als preferentistas que han patit els ciutadans de Catalunya i l'Estat espanyol al llarg d'aquests anys. D'altra banda, conscients a més de la retirada de l'Estat en el que a polítiques socials orientades al benestar i en un sentit multidimensional es refereix, han tractat de cobrir aquestes manques mitjançant una iniciativa que és ciutadana i que vol ajudar als seus conciutadans, i no aprofitar-se d'ells fent caixa de la reducció del salari real de les persones i dels seus problemes per arribar a fi de mes. Però sobretot la seva importància radica que la seva activitat està lligada al territori on es realitzen les activitats financeres que finança, al marge doncs dels grans circuits financers internacionals on es financen les grans empreses transnacionals, responsables directes aquestes últimes, del daltabaix social i econòmic que avui dia patim.

Una altra de les estratègies i alternatives polítiques que han ressorgit en els últims temps és el de les auditories ciutadanes del deute. L'aposta de les auditories passa per recuperar la sobirania i el control ciutadà sobre l'economia i els comptes públics, identificant, allí on hi hagi, deutes il·legítims que no s'haurien de pagar, ja que són un atemptat directe contra el benestar i els drets socials de les persones.

El control i vigilància dels comptes i de l'economia, o en última instància l'aprofundiment democràtic començant per l'àmbit municipal és la principal alternativa política que planteja aquest moviment ciutadà. Una alternativa fonamental mentre sense consciència i coneixement del que ocorre al nostre al voltant és molt complicat construir una societat més justa.

Enfrontar-se al poder polític de les grans empreses

La simbiosi entre el poder polític i l'econòmic ha arribat tal punt que podem parlar de la creació d'una nova classe pública-privada, gràcies a la qual les polítiques públiques estan fetes directament per a afavorir a les grans empreses, corporacions que després no tenen cap pudor en contractar els mateixos polítics que les han beneficiat. Alhora, també tenim els *lobbies*, o grups de pressió, que aconsegueixen influir en les diverses iniciatives governamentals a favor de les empreses que representen. En aquest mateix sentit, també ens trobem com diverses administracions de l'Estat exerceixen pressió a favor d'alguna empresa multinacional amb seu en el aquest Estat en els seus negocis en el exterior. Per últim, i no per això menys important, també tenim les pràctiques directament il·legals com la corrupció i l'evasió d'impostos. Mitjançant la corrupció, i

concretament els suborns, s'aconsegueixen tractes de favor beneficiosos que, com és obvi, suposen una pèrdua de legitimitat de les institucions públiques i un retrocés democràtic. De la mateixa manera, l'evasió d'impostos, ja sigui a través dels preus de transferència en el comerç intrafirma o per l'evasió cap a paradisos fiscals, són una mostra més de la llibertat de moviment dels grans capitals, fet que els hi permet eludir qualsevol tipus de controls governamentals.

Per a fer front a aquesta realitat s'han anat donant diverses mesures complementàries des de la Conferència Ministerial d'Estats Llatinoamericans Afectats per Interessos Transnacionals efectuada a l'Equador al 2013, fins a iniciatives contra la influència dels *lobbies*, com Politics for people⁴ o contra les portes giratòries com Revolving Door Watch⁵.

Voldríem destacar la Iniciativa Ciutadana Europea (ECI)⁶, una campanya que ha sigut posada en marxa per les xarxes i moviments socials que s'enfronten al TTIP. Des de l'estiu del 2013, la Comissió Europea està negociant, a porta tancada, amb l'Administració estatunidenca i el *lobby* empresarial, l'Acord Transatlàntic de Lliure Comerç e Inversió (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP), alhora que es preparen per a ratificar un acord similar entre la Unió Europea i Canadà, l'Acord Econòmic i Comercial Global (CETA, per les seves sigles en anglès).

Les crides constants per part de les comunitats afectades per les activitats de les empreses transnacionals (ETN) denunciant violacions de drets humans i ambientals indiquen que les propostes institucionals per controlar les activitats de l'agent econòmic més poderós del capitalisme global no funcionen.

La mateixa natura d'aquestes empreses, que tenen la seva seu a un país però desenvolupen alguna part del seu procés productiu en un o més països, xoca amb l'operativitat de les legislacions nacionals. La realitat ens indica que en la majoria de casos la justícia nacional no té capacitat per a jutjar i sancionar les ETN en els països on han comés els delictes.

En referència a les institucions internacionals amb capacitat i voluntat de realitzar un seguiment i control, així com de sancionar les violacions de drets humans per part de les ETN, podríem dir que totes les iniciatives han sigut infructuoses. Degut a la pressió de les ETN, actualment no existeix cap tribunal internacional amb competències per a

---

4 Vegi's la pàgina web d'Alter-EU <http://alter-eu.org/politics-for-people-2014-eu-election-campaign> Visitada el 26 de maig del 2015

5 Vegi's la pàgina web del *Corporate Europe Observatory* <http://corporateeurope.org/revolvingdoorwatch> Visitada el 26 de maig del 2015

6 Vegi's la pàgina web de la campanya Stop TTIP <https://stop-ttip.org/> Visitada el 26 de maig del 2015

jutjar les seves actuacions, i això és prou greu tenint en compte el paper que tenen les ETN en l'economia global (Hernández, 2009).

Després d'anys de lluita contra els crims del poder corporatiu i davant la impunitat sistemàtica de les ETN, les comunitats afectades, les xarxes internacionals de solidaritat i activistes han anat consolidant una estructura de denúncia per combatre el poder corporatiu. En aquest sentit, l'any 2006, Enlazando Alternativas⁷ va organitzar, per primera vegada, un Tribunal dels Pobles (TPP). La base dels judicis del TPP són les convencions dels Drets Humans i per les seves característiques no està sotmès als vincles que creen els poders polítics, els poders mundials, i els poders dels Estats. Els TPP estan per sobre de les estructures judicials de qualsevol país i representa, d'alguna manera, la consciència ètica dels pobles.

Lluites per un model alimentari just i sostenible

Actualment el mercat de la producció, distribució i comercialització d'aliments és un dels negocis més suculents per al gran capital. Entre les principals beneficiàries del sector agropecuari i de l'alimentació es troba un reduït grup d'empreses i fons d'inversió que operen en règim d'oligopoli. En aquest sentit, serien tres els principals obstacles per a assolir una plena sobirania alimentària: el transgènics, l'acapament de terres i les cadenes de distribució d'aliments.

En primer lloc, La producció de llavors transgèniques porta funcionant des de que a l'any 1996 EE. UU. va permetre la seva comercialització. Des de llavors, segons un informe de l'any 2012 del Servei Internacional per a l'Adquisició d'Aplicacions Agrobiotecnològiques (ISAAA), el conreu de cultius genèticament modificats s'ha multiplicat per 100.

El suposat augment de la productivitat d'aquest tipus de cultius ha sigut un dels justificants per legitimar que els governs els legalitzessin, malgrat els riscos que suposen, ja que d'aquesta forma es vincula la necessitat de cultius transgènics amb la voluntat de pal·liar la fam al món. Malgrat això, són molts autors i organitzacions que han declarat que els aliments produïts a nivell mundial són suficients per alimentar a tota la població, i que les dificultats d'accés per part de la població estan vinculats als problemes de distribució, gestió dels preus i de les polítiques públiques.

En Segon lloc, els conflictes sobre el control de la terra ha sigut històricament un dels motors del conflicte social, i encara continua sent-ho en aquells països on una part considerable de la població viu de les activitats agropecuàries. L'acapament de

---

⁷ <http://www.enlazandoalternativas.org/>

terres representa la transformació de l'agricultura global en la font d'aliments, pinsos i agrocombustibles que serveix per cobrir les necessitats d'una classe consumidora mundial, que representa una minoria de la població, distribuït a través d'un sistema agroalimentari global cada cop més multicèntric (McMichael, 2012).

Un element d'especial importància és el paper que tenen en l'acapament de terres nous actors com els fons d'inversió o de pensions, els quals adquireixen la terra amb interessos purament especulatiu front la desaparició, amb la crisi financera del 2007, d'altres actius més segurs en els que invertir (GRAIN, 2008; Daniel y Mittal (2009); Oxfam, 2012). Per altra banda, l'ús intensiu de la terra que fan les empreses redueix a llarg termini el potencial productiu de la mateixa terra a causa de la sobreexplotació dels nutrients o la degradació i contaminació dels aqüífers i rius per ús intensiu de fertilitzants i herbicides. L'acapament genera també problemes d'abastiment d'aigua entre les poblacions locals donada la quantitat de litres necessaris per a la producció d'agrocombustibles, provoca desforestació, pèrdua de biodiversitat per la tendència al monocultiu i l'ús de llavors transgèniques, etc. (Baleke i Bustinece, 2012).

Per últim, una de les maneres indirectes d'estrènyer el camperolat és a través del control de la distribució dels aliments. Avui dia, la major part del consum alimentari dels països del Nord es fa a partir de grans superfícies, supermercats e hipermercats. Les condicions que aquest tipus d'establiments exigeixen als seus proveïdors són pràcticament inassolibles per a un productor d'aliments mitjà o petit que tingui una producció diversa. Ja que les grans cadenes de distribució tenen el poder de ser els únics punts de contacte entre els productors i els consumidors, aquest mercat es considera un oligopsoni o monopsoni.⁸ D'aquesta manera, tenen la capacitat de determinar a quin preu compren, sent aquests preus en ocasions per sota dels costos de producció, com han denunciat diverses vegades la Coordinadora d'Organitzacions d'Agricultors i Ramaders (COAG).⁹ Més endavant, aquestes cadenes augmentaran els preus finals en un 200%, 300% o fins i tot 2000% amb respecte al preu de compra, apropiant-se els beneficis derivats d'aquest augment de preus.¹⁰

La transformació del model agroalimentari mundial cap a un model que sigui socialment just i sostenible ha de plantejar-se com un repte amb diverses variables. En primer lloc, ja que la major part dels aliments són produïts en el Sud és imprescindible parlar de les lluites camperoles en aquests països. Per fer-ho volem destacar les experiències de La Vía Campesina i del MST. Per altra banda, la superació

---

8 Un monopsoni és un mercat caracteritzat per l'existència d'un sol comprador, el que implica que aquest tingui el poder per controlar, entre altres coses, els preus als que comprarà els productes. El cas d'oligopsoni es dona quan hi ha pocs compradors

9 COAG (2007)

10 Ibídem

de l'actual model, que mobilitza aliments d'una punta a una altra del planeta, implica inevitablement plantejar la necessitat de recuperar el teixit agrari, fonamentat en pràctiques agroecològiques, que permeti alimentar de forma local les poblacions, és a dir, recuperar els circuits curts de distribució dels aliments. Així, l'existència de projectes de promoguin tornar al camp a través del foment d'iniciatives agroecològiques, com l'associació Terra Franca¹¹ o Revuelta al Campo¹², així com l'organització de fórmules cooperatives que facin possible un nou model de consum i foment dels productes ecològics són part del camí d'aquesta transició necessària.

Sindicalisme i lluita obrera en la globalització

El moviment obrer-sindical ha tingut una importància fonamental al llarg del segle XIX i bona part del segle XX en relació als drets socials i polítics. Malgrat tot, el sindicalisme que regna a l'actualitat en els principals països de l'occident «avançat» peca de problemes fonamentals, les conseqüències derivades dels quals carreguen cada cop més les esquenes de la classe treballadora.

En un context de canvi econòmic mundial, els sindicats no han sabut o no han volgut reaccionar a temps. Així, un cop les empreses transnacionals i la globalització han entrat en escena, el sindicalisme comença a desfer-se. Front una concertació del gran poder transnacional, els sindicats no han sabut articular una lluita sindical internacional. A partir d'aquí, el xantatge de les localitzacions, la pèrdua d'afiliats a partir de la desindustrialització i la seva tendència a deixar de banda els treballadors del sector serveix, sumat a les corrupteles sindicals, marquen la crisi del sindicalisme institucionalitzat.

El sindicalisme no ha sabut postular-se front aquesta guerra als pobres a la que el capital ha llençat a milions de persones. Així, ha tingut que acceptar en nombroses ocasions rebaixes en les condicions laborals de les empreses per tal que aquestes no marxessin a produir a un altre lloc. Tampoc han sabut agermanar-se amb els sindicats d'altres països empobrits. Per exemple, iniciar una vaga aquí per les condicions dels treballadors d'un país com Tailàndia o Bangla Desh és impensable avui dia.

Ha sigut la societat civil organitzada i els moviments socials antiglobalització els que han hagut de plantar cara en els últims anys. Amb uns sindicats tancats en les poques indústries que queden i amb una política pactista, han sigut les massives manifestacions i accions ciutadanes les que han posat sobre la taula els problemes que afecten a la classe obrera de tot el món.

11 Vegi's la pàgina web de Terra Franca. <http://www.terrafranca.cat/> Visitada el 26 de maig del 2015

12 Vegi's la pàgina web de La Revuelta del Campo <https://larevueltaalcampo.wordpress.com/> Visitada el 26 de maig del 2015

En aquest sentit han aparegut noves formes de lluita al voltant de les condicions en els centres de treball com, per exemple, el organising model¹³.

Potser una de les campanyes més exitoses que s'estan donant per exigir el compliment dels drets humans i laborals és la que està duent a terme una xarxa d'activistes i sindicalistes sota la campanya Stop G4S¹⁴. El Group 4 Securicor (G4S) és una empresa transnacional britànica dedicada al negoci de la seguretat privada i, entre altres, proveeix el Sistema Penitenciari Israelità. Stop G4S passa pel boicot i la denúncia pública, obligant les empreses i governs que tenen relacions amb G4S a plantejar-se la rescissió dels seus contractes. Els èxits en aquesta lluita són diversos.¹⁵ Stop G4S entén que la pluralitat de tàctiques a fer servir és consubstancial a la pròpia organització.

Per últim volem destacar el cas de Tie internacional. Aquesta és una xarxa global de treballadors actius en les seves comunitats i llocs de feina que va ser fundada l'any 1978 per la iniciativa d'activistes i sindicalistes de diversos països. Tie té grups actius en països com Bangla Desh, Brasil, Xina, Colòmbia, França, Alemanya, Mali, Marroc, Índia, Moçambic, Nigèria, Sud-àfrica, Sri Lanka i Turquia.

L'estratègia principal de Tie passa per empodera els propis treballadors, ja que són ells els principals actors i defensors dels seus drets així com de la línia d'actuació a seguir. Partint d'una comprensió clara del capitalisme contemporani en la era global, Tie entén que la resistència al poder corporatiu de les empreses transnacionals passa per la solidaritat internacional dels treballadors.

L'intercanvi d'informació i experiències així com la pròpia organització de la xarxa d'activistes, amés de l'èmfasi que posen en el pes de la dona en relació a la força de treball numèrica, el seu fort compromís contra i el racisme fans de Tie una important eina contra l'explotació laboral a nivell internacional.

---

13 Detlev-Kohl, H.: «Estrategias de revitalización sindical. Experiencias de organizing», Capítol 4. Especialment vegi's pàgines 32-33. En, Confederación Nacional del Trabajo (CNT): «Sindicalismo en la empresa y el territorio. Una perspectiva anarcosindicalista e interdisciplinar». Saragossa, febrer del 2013. http://www.cnt.es/sites/default/files/Seminario%20Sindicalismo%20Empresa-Territorio_0.pdf Visitada el 16 d'abril del 2015

14 Vegi's la pàgina web de G4S <http://www.stopg4s.net/> Visitada el 16 d'abril del 2015

15 A l'enllaç es poden comprovar els èxits de la campanya.. L'últim que figura a la línia cronològica és del gener del 2015 i fa referència a la votació del Sindicat d'Estudiants del *University College* de Londres per cancel·lar el contracte amb G4S. <http://www.bdsmovement.net/g4s-timeline> Visitada el 16 d'abril del 2015

Estudi de Cas : L'Economia Solidària a l'Àfrica Llatina

Argentina

Argentina, des de la dècada dels 40 i fins la meitat dels 70 comptava amb una societat relativament equitativa, amb uns baixos nivells d'atur, estructurada entorn a dos grans eixos d'integració social: el treball assalariat organitzat col·lectivament i un conjunt de serveis públics estatals universalitzats: salut, educació, jubilacions, etc.

Ara bé, aquest cicle va patir un cop ben fort que marcaria un canvi en el dibuix del país a partir del cop d'Estat i la posterior dictadura que es va perllongar des del 1976 fins al 1984. Des d'aquells inicis i durant dues dècades, es va instaurar un nou patró estructural que es basava en una obertura indiscriminada de l'economia cap a l'exterior; la desindustrialització productiva, el desmantellament i la privatització de l'Estat o el deteriorament dels serveis públics. Canvi estructural que es va aprofundir als 90 amb l'aplicació de polítiques neoliberals.

El moment culminant per Argentina se situa en el «corralito» viscut l'any 2001. La crisi de 2001 va donar una nova dimensió al desenvolupament de l'Economia Social i Solidària a l'Argentina. Ha destacar estarien els casos de les empreses recuperades i autogestionades per les persones treballadores i la construcció de mercats i monedes socials.

Les empreses recuperades són aquelles que han estat abandonades per les persones propietàries o estan en procés de fallida i són ocupades per les persones treballadores que les han tornat a posar a produir. Es tracta d'una sortida defensiva per part de les persones treballadores, ja que no s'estan apropiant de grans fàbriques en un context econòmic de producció i creixement. L'any 2001 es va crear el Moviment Nacional d'Empreses Recuperades (MNER), que és una organització que es declara transversal, representativa i democràtica. Reuneix el 60% de les empreses recuperades i tracta de donar suport en la recuperació d'empreses que entren en crisi. El 2003 aparegué el Moviment Nacional de Fàbriques Recuperades pels Treballadors (MNFRT), amb menys representativitat.

Per altra banda, l'experiència denominada «trueque» consisteix en la creació de mercats socials que funcionen amb una moneda social. El ressorgiment de formes d'intercanvi que no utilitzin diners de curs legal per realitzar les transaccions resulta absolutament raonable quan amplis sectors de la població queden exclosos del consum als mercats convencionals per no tenir ingressos monetaris, encara que sí

tenen recursos productius (capacitat de treball o mitjans de producció) per produir béns o serveis capaços de satisfer necessitats encara que aquests no siguin competitius als mercats.

Equador

La Constitució equatoriana apunta que «el sistema econòmic és social i solidari», i reubica el desenvolupament a partir dels objectius que ha de tenir: millorar la qualitat i l'esperança de vida i construir un sistema econòmic just, democràtic, productiu, solidari i sostenible, basat en la distribució igualitària dels beneficis del desenvolupament, dels mitjans de producció i en la generació de treball digne i estable.

La Constitució de l'Equador tracta el sistema econòmic en el seu conjunt, incloent els sectors d'economia popular, empresarial capitalista i pública. Aquest sistema ha d'estar orientat cap a la producció de les bases materials que han de fer possible el Bon Viure i desenvolupar la coresponsabilitat de tots. En aquest sentit, l'economia solidària no es limita a les formes populars, també inclou les formes públiques i formes de solidaritat asimètrica pròpies de la filantropia empresarial o d'altres organitzacions de la societat civil.

El Govern d'Equador en aquest sentit, ha aprovat la Llei d'Economia Popular i Solidària (Coraggio, 2013: 8-9). Aquesta llei estableix que l'Economia Popular Solidària està integrada per associacions, cooperatives i comunitats, però també agrega les Unitats Econòmiques Populars (UEP). Les UEP són organitzacions no formals, no necessàriament solidàries de l'economia popular, com per exemple, les empenedories unipersonals, familiars, domèstiques i tallers artesanals.

Segons Coraggio, el nou marc constitucional prioritza les formes econòmiques centrades en el treball autogestionat que componen l'economia popular. Tanmateix, la situació de partida amb un 45 % de pobresa extrema, fa que el Govern prioritzi la implementació de polítiques socials de redistribució mitjançant la inversió en serveis bàsics a la població (salut, educació, sanejament, pensions) envers promocionar l'activitat productiva.

Veneçuela

Durant els darrers 14 anys de Veneçuela s'han fet servir moltes formes diferents d'anomenar l'economia solidària: economia social, comunal, popular, etc. De la mà ha anat evolucionant la proposta d'economia, que ha passat en una primera fase per

tractar de democratitzar el mercat i la pública, basada en empreses associatives i microempreses autogestionades. Fins a l'actual fase del "Socialisme del Segle XXI".

La nova Constitució veneçolana recull en el seu article 308 que l'Estat ha de protegir i promoure la petita i mitjana indústria, les caixes d'estalvi, l'empresa familiar, la microempresa i qualsevol forma d'associació comunitària per al treball, l'estalvi i el consum, sota el règim de la propietat col·lectiva amb l'objectiu d'enfortir el desenvolupament econòmic del país.

Aquestes iniciatives de propietat col·lectiva es veuran enfortides per la Llei Orgànica del Sistema Econòmic comunal, que té per objectiu establir normes i principis per tal de fer funcionar el Sistema Econòmic Comunal. A més de fonamentar la nova economia des dels principis de l'economia solidària (democràcia participativa, complementarietat, autogestió, cooperació, solidaritat,...), s'incentiva una organització i articulació des de les comunes com a territoris amb el seu projecte propi i capacitat d'autogestió mitjançant els Consell i Comitès comunals.

Amb aquest enfocament de l'economia solidària s'aconsegueix crear noves relacions socials, ja que les persones treballadores són propietàries dels seus projectes empresarials i alhora formen part de les seves comunitats. Alhora, es tracta de substituir les importacions de certs components de la cistella bàsica, propiciant certa autarquia local, fugint dels models d'integració local via l'exportació.

De totes formes, no podem oblidar que aquests esforços per tal d'incentivar aquests models econòmics es basa en els impostos recaptats de la producció i exportació de petroli. Per tot el que s'ha explicat, es podria afirmar que Veneçuela és un cas d'institucionalització de dalt a baix, des de l'Estat a la societat.

Brasil

Paul Singer afirma que l'Economia Solidària sorgeix en el context de la crisi dels 90 «com resposta a aquesta crisi, l'economia solidària, que ja existia al Brasil sota altres circumstàncies, reneix amb molt vigor i té èxit en el sentit de reintegrar a l'activitat productiva a centenars de milers de persones. Ella compleix un importantíssim paper econòmic, social i polític. Avui una enorme quantitat de treballadors estan formant cooperatives en els assentaments de la reforma agrària, estan transformant empreses a punt de fer fallida o ja trencades, en cooperatives o empreses col·lectives engendrades i rehabilitades per l'esforç comú dels seus propis treballadors. El que motiva a tots aquests treballadors, als seus sindicats i als que els donen suport és lluitar explicar la pobresa, contra l'exclusió social, contra l'atur». (Singer, 2014: 47-56)

Durant els anys 80 i inici dels 90, l'incipient moviment de l'economia solidària era pràcticament ignorat per l'opinió pública brasilera. El seu potencial va començar a ser reconegut al ser inclòs en el programa de govern de Lula da Silva com a candidat a la Presidència de la República a les eleccions de 2002. A l'inici del seu mandat, da Silva va crear la Secretaria Nacional d'Economia Solidària (SENAES), que pertany al Ministeri de Treball i Ocupació. Una de les primeres accions va ser donar suport al Fòrum Brasiler d'Economia Solidària que va reunir a la totalitat de cooperatives i entitats de suport i foment de l'economia solidària a Brasil.

Una de les prioritats del SENAES va ser la lluita contra la pobresa. En aquesta línia d'actuació, va tractar de fomentar l'autoocupació col·lectiva de persones treballadores associades a cooperatives. Però, per tal de fer més efectives les seves polítiques, SENAES va convocar el 2004, la Primera Trobada Nacional d'Iniciatives d'Economia Solidària a Brasília que va permetre inserir la SENAES dins la realitat econòmica, social, cultural i política del país. Entre els projectes als que ha donat suport la SENAES amb la seva acció política destaquem las Quilombolass¹, els bancs comunitaris de desenvolupament, els fons rotatius solidaris i les cooperatives de crèdit.

4. A mode de conclusió

El capitalisme no és l'última etapa en la història humana: un altra forma de viure és possible. Es necessari construir un moviment internacional i federat, des dels moviments socials, posant atenció a la seva autoorganització i la seva capacitat per imposar contra-poders.

Arreu del món trobem, múltiples iniciatives que desenvolupen democràticament processos de producció, d'intercanvi, de gestió, de distribució d'excedent, de moneda, de consum o de finançament de béns i serveis. Busquen satisfer necessitats a través de relacions de cooperació, solidaritat, reciprocitat i autogestió, defensen els béns comuns naturals i culturals i la transformació igualitària de l'economia i la societat. Arreu neixen iniciatives socioeconòmiques autoorganitzades que tenen com a finalitat el bon viure, la reproducció i sostenibilitat de la vida del conjunt de la població.

Aquestes iniciatives són actualment una realitat. Són una mostra de que les denúncies contra els actors i mecanismes polític-econòmics, que violen els Drets Humans i empobreixen els pobles del Sud i del Nord, no son anàlisis teòrics aïllats. Sinó que venen acompanyades d'una potencialitat transformadora, capaç de generar noves

interrelacions, que situïn en el centre de la seva activitat la sostenibilitat de la vida i la resolució de forma equitativa de les necessitats humanes.

És per aquesta raó que no podem oblidar que la denúncia de les desigualtats i l'educació pel desenvolupament han d'anar sempre lligades a l'acció conscient; la difusió d'alternatives per acabar amb la injustícia social; la defensa des de la construcció d'alternatives dels drets dels col·lectius més desafavorits per raons de gènere, ètnia, cultura o religió; la lluita contra les desigualtats i l'eradicació de la pobresa; la promoció del consum responsable i la sostenibilitat ambiental i la promoció de la construcció de pau; però sobretot la participació de la població en l'execució d'aquestes alternatives reals transformadores per tal de construir un món on els drets humans i les llibertats públiques estiguen al centre de la societat.

Els projectes que recollim en aquest informe són una mostra d'aquesta força trencadora. Aquestes propostes són capaces de fer una crítica al model neoliberal però també de definir nous models d'organització social, una economia socialment justa, políticament emancipadora, arrelada al territori, integradora de la diversitat i respectuosa amb el medi ambient. Una economia social i solidària.